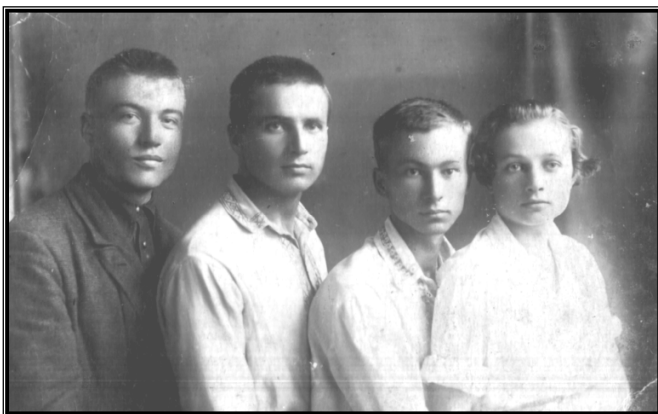

Леонід МОНАСТИРЕЦЬКИЙ
ЇХ ЧЕКАЛА ОСВІТЯНСЬКА НИВА...

В одному з випусків наукового збірника з регіональних проблем „Волинь-Житомирщина” (№ 2, 1998) рік було видруковано мою статтю „Слідами однієї фотографії”. В ній йшлося про період вчителювання відомого українського поета А.С. Малишка в Овручі (1932-1934 рр.).

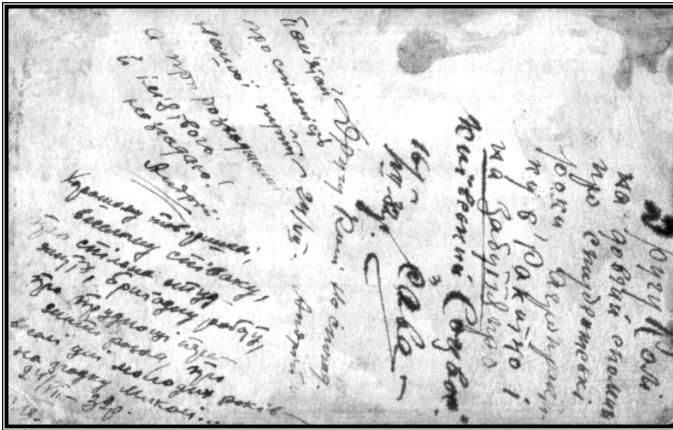

**Випускники Інституту соцвиховання 1932 р.
(тепер Національний педагогічний університет ім. М.Драгоманова)**

Статтю доповнювала світлина юного подружжя Андрія і Ольги Михальської, датована 22.11.1931 роком. Продовжуючи досліджувати маловідомі сторінки творчості письменника, вдалося відшукати нову світлину, датовану 24.07.1932 р. Андрій Малишко постає разом з дружиною у колі друзів – Сави і Миколи. До речі, Микола і сьогодні живе у Тарасівці біля Києва. Йому понад 90 років, але має світлу пам'ять і при зустрічі з автором цих рядків розповів немало цікавих епізодів з їхнього студентського життя.

Поданоци цю світлину, дозволимо собі оприлюднити і їхні автографи одне одному, залишені на спомин. Йде голодний рік 1932, а в юних душах нуртує молодечий запал, бринить гумор...

Слідами однієї фотографії

Дорогому Колі на довгий спомин про студентські роки, агропрактику в Рокитно і на забуття, про Київський соцвих (інститут соціального виховання – Л.С.)

6.07.1932 р.
Сава

Другу Колі на спогад. Пам'ятай про спільність нашого путі, а при розходженні й ім'я твого не згадаю.

24.07.1932 р.
Андрій

Хорошому товаришеві, веселому співаку, про спільне студжиття, бригадну роботу, про труднощі пережиті разом, про веселі дні молодих років.

На згадку Миколі
24.07.1932 р.
Оля

Життя людини – як спалах метеориту на небосхилі. Чим яскравіший слід вона залишила в пам'яті рідних, друзів, оточуючих, тим легше в безодні вічності віднайти її сліди. Іноді досить лише доторкнутись до історії, легенько потягнути за ниточку часу, як з глибин років в дивовижному хитросплетінні долі розкривається палітра яскравого життя її величності – Людини і тих, хто йшов по життю пліч о пліч з нею. Ці думи

навіяла пожовтіла фотографія. Багато років тому фотокамера зафіксувала на світлині трьох юнаків та миловидну дівчину. В коричневих розводах впізнаємо Андрія Малишка – одного з найулюбленіших поетів України, лірика вибухової сили, чудові твори якого воістину стали народними. А хто ж поруч з Сурмачем, як називають Андрія Самійловича?

Відповісти на це запитання допомогли нащадки Ольги Михальської, що на світлині поруч з А.Малишком, які проживають у Бердичеві. Як виявилось, з одним із них можна зустрітись. Скільки ж йому років?!

Година – друга, і я вже у невеликому приміському селищі Тарасівка, що неподалік Києва. До хати мене запросила дочка господаря. На зустріч Микола Васильович Карпусь вийшов не відразу. Перепрощуючи за затримку, він повільною ходою підійшов до столу, запрошуючи сісти, мовив:

– Ось при повному параді буду. Довелось одягти жакет з орденами. Дочка попросила. Мовляв, лише раз на рік люди нагороди бачать, одягни та одягни...

При цьому Микола Васильович невдоволено махнув рукою та по діловому сказав:

– Покажіть, що у вас там за фото?

Він взяв світлину в руки, одягнув окуляри і задумався.

– Та не дивіться так на мене. Не сентиментальність це, а так – сльозинка стареча.

Я промовчав, зробивши вигляд, що повірив у цю маленьку хитрість літньої людини.

– Цьому фото понад сімдесят років. Якось навесні 1932 року щасливої студентської пори, – ми компанією вирішили сфотографуватись, – продовжив розповідь Микола Васильович. На звороті ми тоді написали один одному побажання щастя та добра і обмінялись фотокарточками. Крайній зліва – це Сава Лісовенко. Він після закінчення навчання в інституті був директором школи у Смілі. Під час війни опинився в окупації. Став підпільником. Його викрили, заарештували... Сава загинув у гестапівських катівнях. А ось це, якщо впізнали, – ваш покірний слуга Микола Карпусь. Поруч зі мною – Андрій Малишко і Ольга Михальська.

– Тоді ми навчались у Київському інституті народної освіти. Туди на навчання направляли краших. Абітурієнтів очікували серйозні випробування. Під час здачі вступних іспитів я і познайомився з Андрієм Малишком. Він, пам'ятаю, вразив викладачів та й нас прекрасними знаннями з літератури. Це і вирішило його долю. Після вступу нас поселили разом у невеличкій кімнаті. Я на два роки старший за Андрія. Поступив після закінчення середньої кооперативної агрошколи. Проте студентська лава доволі швидко стерла різницю у віці. Вчитись було важко. Трьохрічний курс навчання доводилось пройти за два роки. Канікули звели до мінімуму. Вихідних теж не було. Скрутно тоді було у Києві. Кожну вільну хвилинку використовували, щоб підробити на хліб. Працювали

вантажниками, не цурались ніякої роботи. З часом ми з Андрієм влаштувались на роботу у цирк робітниками сцени, брали участь у масовках. Часто нас, студентів, з просвітницькою метою відправляли у віддалені села. Якось Андрій Малишко потрапив у глухе поліське село, яке загубилось у лісах під Чорнобилем. Тоді, в тридцять третього, голодно було всюди, а у віддалених селах і поготив. Так Андрія годували там два тижні одними грибами, ще й на дорогу стільки квашених грибів дали, що ми в Києві на цих запасах кілька тижнів протримались.

Було важко, але весело. Молодість та дружба допомагали долати нам будь-які труднощі. Вечорами ми збирались до гурту. Співали веселих пісень. В Андрія був прекрасний голос, такий, знаєте, барвистий баритон. „Я тенором брав в обійми пісню”, – не без гордості в голосі каже Микола Карпусь. Андрій Малишко ще до вступу в інститут писав вірші, але в студентські роки почав писати більше й краще. З-під його пера виходили поезії, які полонили красою та якоюсь неземною мелодійністю. Тобто, він дружив не лише з нами, але й з „римою”. Андрій повторював, що без рими нема поезії, але й із римою не кожен вірш – поетичний твір. Він шукав свою стежину до вершин у творчості. Його вірші все частіше стали друкувати в газетах та журналах. Але навіть з часом, коли світ побачили збірки його поезій, а ім'я Малишка стало відомим не лише в Україні, він не зрадив дружби, пам'яті юності. Як завжди був щирим і надійним товаришем. І назавжди залишився для мене таким ...

Микола Васильович замислився. Він нібито поринув у ті далекі буремні роки. Ми сидимо із людиною, якій до ста – рукою подати. В обличчі нічого примітного, незвичного. Зморшки на чолі лише підкреслюють щирість душі та доброту цієї людини. Мова його витончена, чиста, як джерельна вода. Говорить повільно, рівним голосом, думки формулює чітко та ясно. Дається взнаки давня вчительська звичка. Раптом я ловлю себе на думці, що це ще не зовсім стара людина. З бойовими нагородами на парадному піджаку він виглядає просто літнім чоловіком. До 1975 року Микола Карпусь співав у Державній академічній капелі „Думка”, має звання Заслужений артист України, цього ж року пішов з професійної сцени і працював лектором у товаристві „Знання”. На пенсію вийшов лише після того, як стукнуло вісімдесят. До десятка фронтowych нагород додалися нагороди за самовіддану працю.

– Після закінчення інституту, – продовжив свою розповідь Микола Васильович, – Малишка направили на роботу до Овруча вчителем історії, а мене на кілька місяців до особливого розпорядження – в село Серби, що неподалік Житомира. У військкоматі попередили, що незабаром піду на військову службу. Так воно і сталося. Але то було потім. Андрій, працюючи в Овручі, запрошував мене до себе на роботу.

Але життя внесло свої корективи у ці плани. Директора школи, в якій вчителював Андрій Малишко, заарештували за членство у компартії Західної України. Лець не потрапив під шквал репресій і Андрій

Самійлович. Він мав необережність висловити деякі думки з приводу статусу української школи і був звільнений з роботи. Нависла загроза арешту. Він поїхав до Києва шукати правди в обкомі комсомолу.

Комісія після роботи в Овручі підтвердила звинувачення. Але Андрій Самійлович не опустив руки. Він продовжував боротись за свою правоту і поїхав у Харків, на той час столицю України. Там Малишка прийняв комісар освіти В.Затонський, який знав Малишка як поета. Він був прихильником творчості молодого автора. Нова комісія, яка прибула до Овруча, виправдала Малишка. Його відновили в комсомолі та на посаді директора школи. Але загроза потрапити під криваву сокиру репресій не стала меншою, і Андрій перейшов на роботу в газету „Комсомолец України”.

Війна на довгі роки розлучила друзів юності. Андрій Самійлович у роки війни працював у фронтових газетах. Поет гострим словом таврував фашистів, що топтали рідну землю. Його товариш Микола Карпусь опинився на окупованій території і повернувся до рідного села Дубові Махаринці Козятинського району, що на Вінниччині. У сорок третьому році, після визволення, пішов до війська. Кавалеристу Миколі Карпусю, який до війни рік служив у танково-хімічній частині та закінчив курси авіанавідників, знайшлося місце лише в піхоті.

– Дуже не довіряли тоді тим, хто був в окупації, – каже Микола Васильович. В першому ж бою мені роздробило ступню. Почалось запалення. У госпіталі, що був у селі Гуйва, неподалік від Житомира, мені хотіли відрізати ногу. Не дав. Майже рік викарабувався. Потім – знову фронт. Командував взводом, стрілецькою ротою. Визволяв Прибалтику, воював у Східній Пруссії. Під Кенігсбергом був самий найважчий і кровопролитний бій у моєму житті. Там поперек горла нам стала безіменна висота. Німці на схилах у дзотах, в теплі сидять, а ми внизу по пояс в багнюці навпіл зі снігом. Нічого з ними не могла зробити ні авіація, ні артилерія. Мені надійшов наказ – взяти висоту! Не виконаєш – трибунал! Німці одну атаку відбили, другу. До першої траншеї метрів сімдесят – вісімдесят, не більше, але німця не дістати. Лише за третьою атакою взяли ми оту кляту висоту. Втрати були великі.

Тоді мене представили до звання Героя Радянського Союзу. але не судилося. Чи документи десь загубились, а, можливо, на заводі стало те, що був на окупованій території. Не намагався дізнатись, чому так сталося. Нагород на мій вік вистачило, – каже Микола Васильович.

У Миколи Васильовича на грудях лише бойових орденів – чотири, а медалей і не перерахувати. Закінчив війну в Маньчжурії. Ще був двічі поранений. У 1946 році повернувся до Києва. Працював, виростив дітей. З роками дружба з Андрієм Самійловичем Малишком не втратила чистоти та щирості, залишилась такою, як була за юнацьких років.

„Час від часу ми зустрічалися, спілкувалися, разом їздили у відрядження” – розповідає Микола Васильович. Пам’ятаю, як у 1954 році

на 300-річчя Переяславської ради, українська делегація прибула до Москви на декаду днів України в Росії. Після чергової екскурсії по золотоглавій Андрій Самійлович привселюдно сказав: „Дивіться, як Москва куполами сяє. Вони тут лише Храм Христа Спасителя висадили в повітря, а решту храмів зберегли, а в нас у Києві геть все знищили”. Ми зі страхом за поета, та, напевне, і за себе, переглянулись. Але Андрія Малишка уже захищало загальне визнання. Можливо, відіграла роль „хрущовська” відлига.

Мені дуже хотілось задати Миколі Васильовичу запитання про різні бульварні публікації, які з’явилися останнім часом у пресі та кинули тінь на поета. Проте на цю тему Микола Карпусь навідріз відмовився розмовляти.

– Я не хочу брати участь в плітках про Андрія Малишка. Це – великий поет і звичайна людина, – сказав Микола Васильович.

Ці слова засвідчують силу великої чоловічої дружби, вірність якій Микола Карпусь зберігає понад сім десятків років. Цю вірність підтверджує миттевість, яку зберегла для нащадків поживтіла фотографія з гумористичними автографами, що також вицвіли від часу, з побажаннями щасливої долі на життєвому і трудовому шляху, що розпочинався на освітянській ниві...